

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยนั้น การพัฒนาอุตสาหกรรมถือเป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เป็นวิธีการในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศให้เป็นแบบกึ่งอุตสาหกรรม และมีการกระจายกิจการอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาคเป็นหลัก (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ , 2524: 11) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นเริ่มต้นตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) และเริ่มเด่นชัดขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) โดยเน้นการผลิตด้านอุตสาหกรรมส่งออกเพื่อทดแทนการนำเข้า และ ผลิตอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากเกษตรกรรม ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) และ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลยังคงมีนโยบายเน้นการผลิตสินค้าส่งออกเพื่อทดแทนการนำเข้าและส่งเสริมการกระจายแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมไปสู่ส่วนภูมิภาค ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเน้นแนวทางการดำเนินการและมาตรการในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษอันเกิดจากอุตสาหกรรม โดยให้อุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหามลพิษเข้าไปอยู่ในเขตอุตสาหกรรมที่กำหนดเพื่อสะดวกในการควบคุมมลพิษ จากแนวคิดของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมาที่เกิดจากความต้องการเร่งรัดการขยายตัวและสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออกโดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิต ทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง ทั้งในด้านคุณภาพของอากาศ ปริมาณฝุ่นละอองรวมทั้งเสียงทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและเมืองหลักได้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนโดยทั่วไปอย่างกว้างขวาง ดังนั้นในปัจจุบันแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้ยกระดับความคิดการพัฒนาจากเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนาแต่เพียงอย่างเดียวมาเป็นการเน้นคนเป็นจุดมุ่งหมายหลักของการพัฒนา ควบคู่ไปกับการพัฒนาสภาวะแวดล้อมในส่วนของจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เน้นแนวทางการจัดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้เกิดความสมดุล เพื่อเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันและเป็นฐานในการพัฒนาประเทศในระยะยาว

ปัจจุบันจากสถิติของกรมโรงงานอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2539 โรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทในประเทศไทยมีประมาณ 122,674 โรง โดยเป็นโรงงานอุตสาหกรรมในเขต

กรุงเทพมหานครประมาณ 20,276 โรง คิดเป็นร้อยละ 16.5 ของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดภายในประเทศ และโรงงานในส่วนภูมิภาคมีประมาณ 102,398 โรง คิดเป็นร้อยละ 83.5 อัตราการเพิ่มของจำนวนโรงงานระหว่างปี พ.ศ. 2512-2537 มีเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละประมาณ 3,918 โรง การที่จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยปราศจากการวางแผนควบคุมป้องกันปัญหาต่าง ๆ อย่างรัดกุม ทำให้เกิดปัญหาตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหามลภาวะสิ่งแวดล้อมจากโรงงานอุตสาหกรรม

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดหนึ่งที่รัฐบาลมีนโยบายให้เป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และ 5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่าง พ.ศ. 2530-2534 ซึ่งอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จังหวัดสมุทรปราการมีการเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรมสูง จะเห็นได้จากมูลค่าในปี พ.ศ. 2530 เท่ากับ 51,472.1 ล้านบาท คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 77.47 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ทั้งจังหวัด และใน พ.ศ. 2534 มีมูลค่าถึง 114,183.9 ล้านบาทหรือเป็นอัตราส่วนร้อยละ 82.51 ทั้งนี้นับว่ามีการขยายตัวในอัตราส่วนที่สูงถึงร้อยละ 22.04 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าการขยายตัวทั้งของประเทศ ภาคและกรุงเทพมหานครที่มีอัตราส่วนร้อยละ 15.61 , 17.00 และ 16.80 ตามลำดับ (แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ , 2539: 73)

ถึงแม้ว่าอุตสาหกรรมจะเป็นภาคหลักในการทำให้เศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรปราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วก็ตาม (ดังจะเห็นได้จากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ในปี พ.ศ. 2537 ยังคงขึ้นอยู่กับสาขาอุตสาหกรรมถึงร้อยละ 67.58) การขยายตัวของอุตสาหกรรมนั้นได้ทำให้เกิดชุมชนรอบย่านอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นตามไปด้วย นอกจากนี้การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเกินกว่าความสามารถในการให้บริการด้านสาธารณูปโภคของรัฐบาล ยังเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการจราจร ปัญหาชุมชนแออัด รวมถึงปัญหาการขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แหล่งน้ำ อากาศ ทรัพยากรดิน แร่ธาตุ ที่ได้ถูกขุดนำมาใช้ประโยชน์จนสภาพทางนิเวศวิทยาเสียความสมดุลย์ทางธรรมชาติ สังคมเกษตรกรรมที่อยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรมต่างก็ค่อย ๆ เปลี่ยนสภาพจากสังคมชนบท กลายเป็นแหล่งชุมชนในย่านอุตสาหกรรม นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชากรในบริเวณนั้น ๆ และตัวอุตสาหกรรมเองยังก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญของจังหวัดอย่างมาก

อำเภอพระประแดง เป็นอีกอำเภอหนึ่งที่ประสบกับปัญหาข้างต้น ถึงแม้ว่าทางกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมมีนโยบายในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยประกาศให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตควบคุมมลพิษเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2536 การรักษาสภาพแวดล้อมและควบคุมการก่อสร้างบริเวณบางกระเจ้า การสนับสนุนให้โรงงานอุตสาหกรรมออกไปอยู่ในส่วนภูมิภาคและนิคมอุตสาหกรรม อำเภอพระประแดงก็ยังคงมีความสำคัญเนื่องจากเป็นเมืองศูนย์กลางของ

จังหวัดรองจากอำเภอเมืองสมุทรปราการ เป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ รวมทั้งเป็นย่านที่พักอาศัย อย่างไรก็ตามการที่อุตสาหกรรมเป็นสาขาหลักทางเศรษฐกิจที่สำคัญ แต่ทิศทางและแนวโน้มทางเศรษฐกิจในอนาคตอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากรัฐบาลมีโครงการก่อสร้างสนามบินพาณิชย์สากลแห่งที่สองของประเทศ (สนามบินหนองงูเห่า) ขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ อันจะส่งผลให้จังหวัดเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคมขนส่งทางอากาศและเป็นศูนย์กลางด้านการค้า การบริการ การเงิน การธนาคาร การสื่อสาร และอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้นับว่าต่อไปในอนาคตสาขาทางเศรษฐกิจด้านอื่น ๆ จะเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการมากขึ้น ไม่เฉพาะแต่เพียงด้านอุตสาหกรรมเท่านั้น จากแนวโน้มดังกล่าวก็จะส่งผลให้การพัฒนาอำเภอพระประแดงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของย่านอุตสาหกรรมพระประแดง ซึ่งได้แก่ ย่านอุตสาหกรรมถนนสุขสวัสดิ์ และย่านอุตสาหกรรมถนนปู่เจ้าสมิงพราย โดยการศึกษาจะเป็นการศึกษาสภาพปัญหาทางกายภาพอันเนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นผลมาจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดสภาพเสื่อมโทรมขึ้นภายในพื้นที่ โดยในที่นี้จะเน้นเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นจะทำการวิเคราะห์ปัญหา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางและมาตรการเพื่อให้สอดคล้องกันภายใต้กรอบนโยบายการพัฒนาของจังหวัดที่ต้องการให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ปราศจากมลภาวะและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ในเรื่องการฟื้นฟูและการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอนาคต

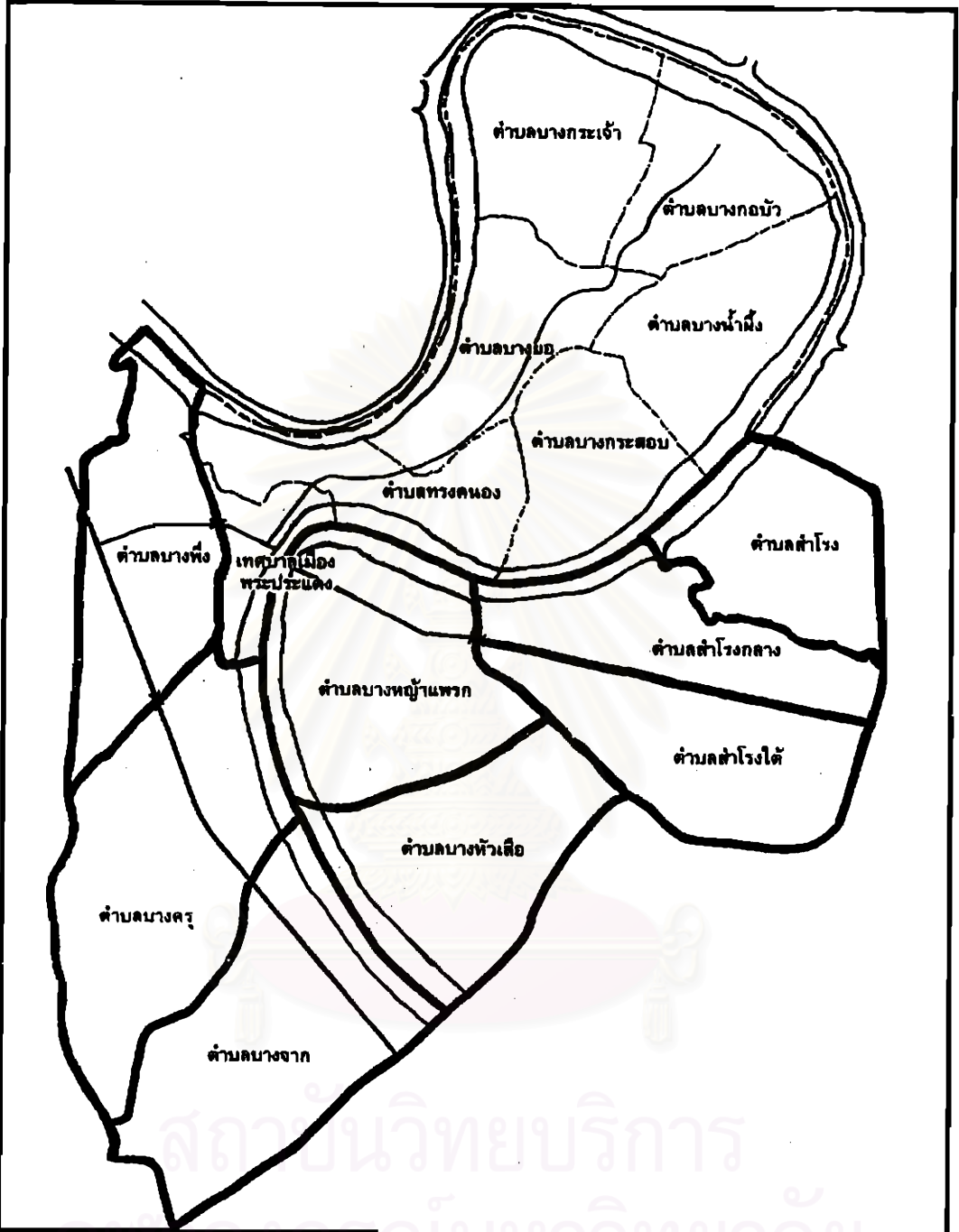
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรม การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม และแนวโน้มการใช้ที่ดินในอนาคต
2. ศึกษาปัญหาสภาพแวดล้อมทางกายภาพอันเนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยมุ่งเน้นในเรื่องมลภาวะสิ่งแวดล้อม
3. วิเคราะห์สภาพปัญหาในพื้นที่เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางและมาตรการ
4. เสนอแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในพื้นที่

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ ขอบเขตของพื้นที่และขอบเขตของเนื้อหา

- 1.3.1 ขอบเขตของพื้นที่ จะเป็นการศึกษาในรายละเอียดของพื้นที่ย่านอุตสาหกรรมพระประแดง 2 บริเวณหลัก คือ ย่านอุตสาหกรรมถนนสุขสวัสดิ์ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางพึ่ง บางครุ และบางจาก และย่านอุตสาหกรรมถนนปู่เจ้าสมิงพราย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสำโรง สำโรงกลาง สำโรงใต้ บางหญ้าแพรก และบางหัวเสือ

แนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพในย่านอุตสาหกรรมพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

แสดง ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	แผนที่ 1.1
สัญลักษณ์ : ----- เขตอำเภอ ----- เขตตำบล ————— ขอบเขตพื้นที่ศึกษา	น
ที่มา : สำนักงานเมืองจังหวัดสมุทรปราการ	มาตราส่วน ๑:๑๐,๐๐๐

1.3.2 ขอบเขตของเนื้อหา

- ก. ศึกษาข้อมูลในระดับอำเภอทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และระบบสาธารณสุข-สาธารณสุขการ
- ข. ศึกษาข้อมูลในระดับตำบลของพื้นที่ศึกษา ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่ตั้งและการกระจายตัวของอุตสาหกรรม ประชากรและการตั้งถิ่นฐาน
- ค. ศึกษาสภาพปัญหาทางกายภาพที่เกิดขึ้นเนื่องจากอุตสาหกรรมในบริเวณพื้นที่ศึกษา ซึ่งในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาน้ำเสียถูกระบายสู่ชุมชน ปัญหอากาศเป็นพิษ ปัญหาเสียงรบกวน ปัญหาขยะและกากของเสีย

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความเป็นมาของพื้นที่ ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร การสาธารณสุข โภค สาธารณูปการ และโครงการพัฒนาที่เกี่ยวข้องของรัฐ
3. ศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินและลักษณะพื้นฐานของพื้นที่จากแผนที่
4. ศึกษาชั้นปฐมภูมิจากการออกแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษา และสำรวจภาคสนาม

ในการตอบแบบสอบถามที่จัดทำขึ้นจะเป็นการสุ่มตัวอย่างจากจำนวนครัวเรือนที่อาศัยในย่านอุตสาหกรรมในเขตเทศบาลตำบลลัดหลวง (ตำบลบางพิง บางครุ และบางจาก) และเทศบาลตำบลสำโรงใต้ (ตำบลสำโรง สำโรงกลาง สำโรงใต้ บางหญ้าแพรกและบางหัวเสือ) โดยใช้จำนวนแบบสอบถาม 200 ชุด จากครัวเรือนในพื้นที่ศึกษา 55,621 ครัวเรือน และจากการคำนวณจากสูตรของ YAMANE ที่ว่า

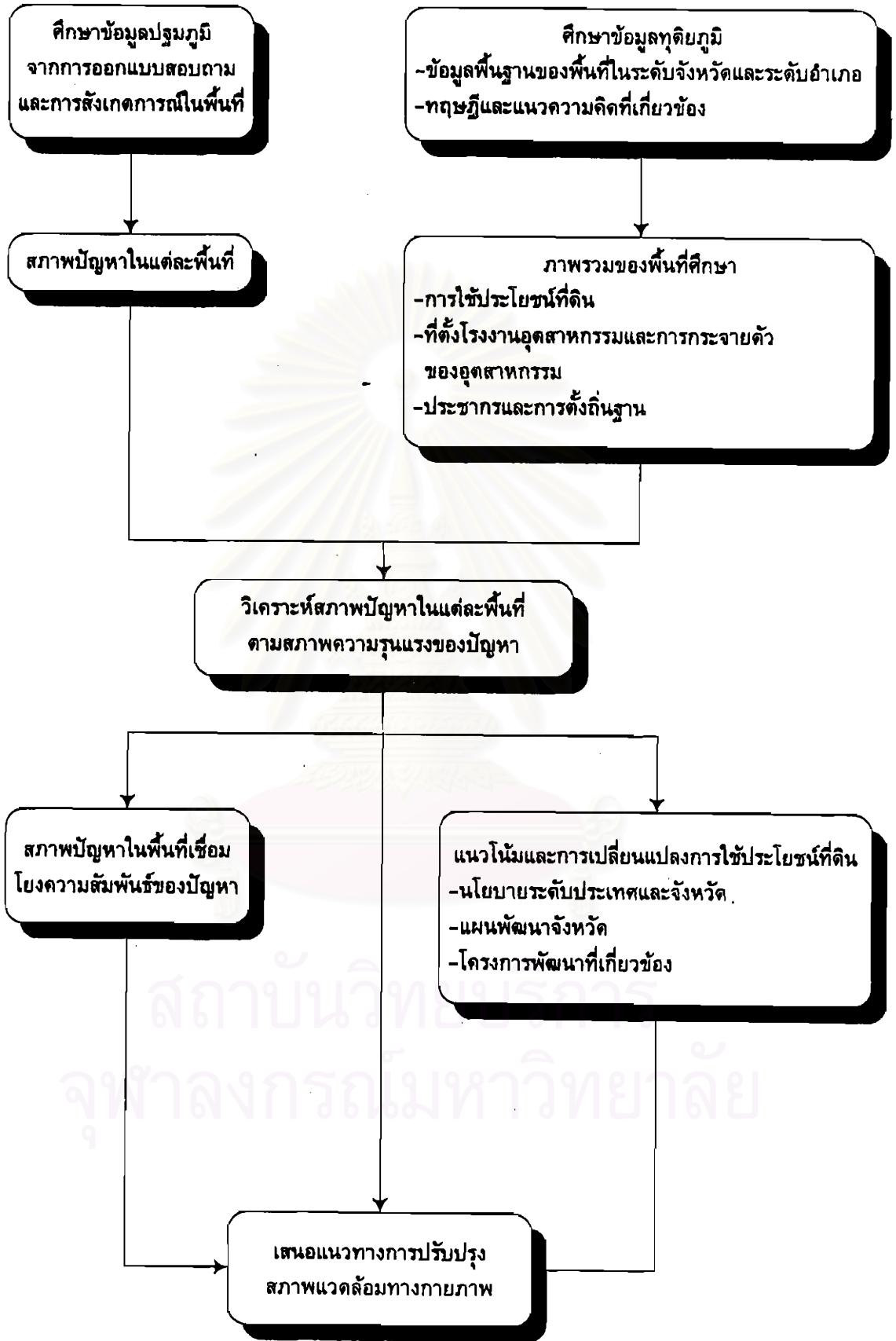
$$n = N / (1 + Ne^2)$$

โดยที่

n	คือ	ขนาดของตัวอย่างประชากร
N	คือ	ขนาดของประชากร
e	คือ	ความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากตัวอย่างประชากร

พบว่าเมื่อใช้ขนาดตัวอย่างประชากร 200 ครัวเรือน จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลเท่ากับร้อยละ 7 และสามารถเทียบหาจำนวนแบบสอบถามที่ใช้ในแต่ละตำบลได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 ขั้นตอนการศึกษา

ตำบลบางพี้	ใช้แบบสอบถามจำนวน	57	ชุด
ตำบลบางครุ	ใช้แบบสอบถามจำนวน	32	ชุด
ตำบลบางจาก	ใช้แบบสอบถามจำนวน	14	ชุด
ตำบลสำโรง	ใช้แบบสอบถามจำนวน	21	ชุด
ตำบลสำโรงกลาง	ใช้แบบสอบถามจำนวน	19	ชุด
ตำบลสำโรงใต้	ใช้แบบสอบถามจำนวน	24	ชุด
ตำบลบางหญ้าแพรก	ใช้แบบสอบถามจำนวน	22	ชุด
ตำบลบางหัวเสือ	ใช้แบบสอบถามจำนวน	11	ชุด

5. วิเคราะห์สภาพปัญหาจากผลกระทบของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีต่อสภาพแวดล้อม

6. จัดทำแนวทางการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพตามลักษณะปัญหาในแต่ละพื้นที่

1.5 แหล่งข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิจากการออกสำรวจพื้นที่ภาคสนาม การสอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการออกแบบสอบถามประชาชน

- ที่ว่าการอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
- สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรปราการ
- ฝ่ายข้อมูลและติดตามประเมินผล สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม
- สำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง
- ส่วนกลางทะเบียนราษฎร สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง
- สำนักงานประเมินราคาทรัพย์สิน กรมที่ดิน
- กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กองอนามัยและสิ่งแวดล้อม สำนักงานเทศบาลตำบลลัดหลวง
- สำนักงานผังเมืองจังหวัดสมุทรปราการ
- สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมในปัจจุบันและแนวโน้มการใช้ที่ดินในอนาคต

2. ทราบถึงสภาพปัญหาด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพและผลของการพัฒนาอุตสาหกรรม
ในระยะที่ผ่านมา

3. สามารถนำผลการศึกษาไปประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน ในย่านอุตสาหกรรม
พระประแดงและในพื้นที่อื่นที่มีสภาพการณ์และปัญหาเช่นเดียวกับย่านพระประแดง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย